

Riis' afhandling i grundighed og systematik, hvilket giver teknologifilosofiens Heidegger-reception en behørig tyngde. Afhandlingen kan derfor med rette karakteriseres, som intet mindre end en *prolegomena til enhver fremtidig teknologifilosofi!* Foruden at være grundig og systematisk, er afhandlingen også original og desuden udpræget *venstreheideggeriansk*. Det vil sige: Riis forsvarer ikke Heideggers ufejlbarlighed i et papegøjesnakkende og konserverende 'stilladsbyggeri'. Derimod videreudvikler han i en inspireret *viderespørgen* spørgsmålet om teknikken, som med denne rette behandling ikke synes at kende nogen sidste salgsdato. Det eneste, man mere kunne have ønsket sig, var, at de indsigtsfulde pointer var blevet omsat til en eksemplificeret analytik, hvormed nyere konkrete teknologier kunne analyseres og fortolkes. Men med Riis' forarbejde skulle det ikke være vanskeligt at indfri dette ønske, især ikke hvis afhandlingen blev oversat, så endnu flere kunne lade sig inspirere af dens indsigtsfulde tænkning.

CHRISTIAN B.N. GADE

Forsoning efter krænkelser

Paul Leer-Salvesen: Forsoning, Forlaget Alfa, 2011, 305 sider, 289 kr.

Paul Leer-Salvesen er teolog og professor ved Institut for Teologi og Filosofi ved Universitetet i Agder, Norge. Hans seneste bog, *Forsoning*, er oversat til dansk af Jesper Stange, som er sognepræst ved Vor Frue Kirke i København. Leer-Salvesen giver selv følgende karakteristik af bogens ærinde: "Det har været et gennemgående spørgsmål, hvad forsoning indebærer: Er det nødvendigt at gengælde for at komme videre eller er bod og opgør en mere tilforladelig vej? Denne bog er et forsvar for sidstnævnte alternativ, for ikke-voldelige løsninger, en ikke-voldelig strafferet og en ikke-voldelig teologi" (s. 292).

Forsoning er et centralt tema i forhold til konfliktløsning, og jeg er overbevist om, at Leer-Salvesens bog vil have bred interesse blandt mennesker, der beskæftiger med konflikter i teori og praksis. I oversætterens forord betones det endvidere, at bogen har relevans for mæglere i konfliktråd. Stange skriver: "Der findes ingen formelle ud-

dannelseskraft til de mæglere, som deltager i konfliktråd. Men Leer-Salvesens bog er med både case-stories og teoretiske overvejelser et indlysende pensum for den, der vil møde godt forberedt" (s. 12). (Den 1. januar 2010 blev der indført en landsdækkende ordning med konfliktråd i danske straffesager. Et konfliktråd er et møde mellem den forurettede og gerningsmanden. Det er frivilligt for begge parter at deltage i mødet, der finder sted med en mægler som mødeleder.)

Leer-Salvesens bog tager udgangspunkt i interviews med tre sønner, som gennem deres opvækst med voldelige fædre har været personligt konfronteret med spørgsmålet om forsoning. Leer-Salvesen har også interviewet tre terapeuter, der i en årrække har arbejdet med familiekonflikter, samt to forskere med viden om psykologi og retsfilosofi. Desuden har han fortaget en spørgeskemaundersøgelse, hvor 145 norske kvinder og mænd fortæller om deres erfaringer med krænkelse. Det empiriske materiale supplerer og konkretiserer, på fortrinlig vis, bogens filosofiske og teologiske analyser af fænomenet forsoning.

Leer-Salvesen bog indeholder interessante refleksioner om relationen mellem forsoning og en række beslægtede fænomener,

såsom tilgivelse og soning. Særligt relationen mellem forsoning og soning får en dybdegående gennemgang. Leer-Salvesen behandler både den kultiske og den retslige soning og redegør for gengældelse og bod som to forskellige soningstyper. Han diskuterer også spørgsmålet om, hvilke type dommere, der er med til hhv. at befordre og hindre forsoning. I den sammenhæng stiller Leer-Salvesen den barmhjertige dommer op som et ideal over for den afskrækkende og den gengældende dommer.

Leer-Salvesens bog har også sine svagheder. Mit vigtigste kritikpunkt er, at Leer-Salvesen i højere grad burde have præsenteret og diskuteret sine modstanderes argumenter. Det ville f.eks. have været interessant med en dybdegående diskussion af argumenterne for at gengælde efter krænkelse, for voldelige løsninger samt for at have afskrækkende dommere. Ikke fordi modstandernes argumenter nødvendigvis er gode (det vil jeg ikke tage stilling til her), men fordi de bør tages seriøst, og fordi det kunne have været med til at relief-sætte og styrke Leer-Salvesens argumentation, hvis han i højere grad havde taget modstandernes argumenter til indtægt.

Forsoning er dog, alt i alt, en glimrende bog, som jeg gerne vil

anbefale til alle, der beskæftiger sig med konflikter og de svære spørgsmål om forsoning, der rejser sig i forbindelse med konfliktløsning.

JOHAN CHRISTIAN NORD

Korsdrager hinsides godt og ondt...

Heinrich Detering: Der Antichrist und der Gekreuzigte - Friedrich Nietzsches letzte Texte, Wallstein Verlag, 2010, 232 sider, 19.90 €.

Den vidtfavnende og myreflittige germanist Heinrich Detering har begået en lille bog. En lille bog med et omfattende ærinde. Litteraten har sat sig for på litteraturvidenskabelige præmisser at udgrunde den selvbestaltede gudsmorders vej mod forklarelse, kors og guddommeliggørelse: at afdække *den* altafgørende men ikke desto mindre i reglen upåagtede og negligerede bevægelse i Friedrich Nietzsches sidste tekster; intet mindre end dette har Detering sat sig for.

På bogens første sider formulerer Detering selv anliggendet som ”Den Weg zu finden, der von dem Satz »Gott ist todt« zu dem Satz »Gott ist auf der Erde« führte” (s. 10). Altså, en hermeneutisk besindelse på bevægelsen mellem det

gale menneskes forkyndelse af Guds død i aforisme 125 i *Die fröhliche Wissenschaft* og den jubelproklamation af Guds genkomst, som (den gale) Nietzsche i januar 1889 nedfælder i brevform og underskriver med signaturen ”Der Gekreuzigte”. Et ret så interessant forehavende i en tid, hvor der tales meget om umuligheden af at tilkæmpe sig sådanne kontinuitets- og konsistensorienterede læsninger.

I beskæftigelsen med Nietzsches senværk er dette brev til Meta von Salis og de øvrige skrivelser fra tiden umiddelbart før sammenbruddet ofte blevet rubriceret i overensstemmelse med ovenstående parentetisk indføjede skudsmål – som megalomane produkter af en syfilisbefængt hjerne. Heraf den gængse patologiserende benævnelse *Wahnsinnszettel*.

Detering anerkender, at Nietzsche rent medicinsk meget vel kan have befundet sig i en tilstand af tiltagende mental forstyrrelse, der givetvis kan have indvirket på hans selvidentifikatoriske eskapader, men anerkender *ikke*, at dette skulle umuliggøre endsige overfloddiggøre en reel hermeneutisk besindelse på teksternes udsigelse; i særdeleshed ikke hvis disse udsigelse skulle vise sig at stå i et følgerigtigt forhold til publicerede tekster fra senværket, der – omend kun